

UDK 327(470:510)
Bibliid 0543-3657, 76 (2025)
God. LXXVI, br. 1194, str. 549–570
Originalni naučni rad
Primljen: 17. 05. 2025.
Revidiran: 18. 08. 2025.
Prihvaćen: 21. 09. 2025.
doi: https://doi.org/10.18485/iipe_mp.2025.76.1195.6
CC BY-SA 4.0

Nikola PRERADOVIĆ¹

Sklonost riziku kao ograničavajući faktor u stvaranju rusko-kineskog saveza

SAŽETAK

Jedan od važnih fenomena međunarodne politike u decenijama nakon kraja Hladnog rata je uspon rusko-kineskih odnosa, koje su predsednici Vladimir Putin i Si Đinping 2022. godine označili kao „prijateljstvo bez limita“. Inicijalni ujedinjujući element pružila je percepcija pretnje oličena u američkoj politici za vreme enormne neravnoteže u resursima između vodećih sila u sistemu. Međutim, identifikacija značajne zajedničke pretnje i sve intenzivnije partnerstvo, za sada, nije rezultiralo formiranjem vojnog saveza dve države. Tradicionalni pristupi ravnoteže snaga ili ravnoteže pretnje ne pružaju objašnjenje ovog empirijskog fenomena. U radu se ukazuje, iz perspektive neoklasičnog realizma, na specifične karakteristike država nezadovoljnih postojećim međunarodnim poretom, koje mogu podsticati ili ograničiti uspostavljanje saveza. Za revizionističke sile to su opseg zagovaranih promena postojećeg međunarodnog poretka i sklonost riziku radi njihovog ostvarivanja. U kontekstu rusko-kineskih odnosa, iako su obe sile zainteresovane za limitirane izmene poretka, razlika postoji u sklonosti riziku. Rusija je od kraja Hladnog rata progresivno postajala sve spremnija na rizik, kulminirajući sa ratom u Ukrajini 2022. godine, dok je Kina, uprkos ambicioznoj strategiji, zadržala viši stepen averzije prema riziku. Diferenciran pristup riziku reflektuje se i na odnos potencijalnih saveznika. Asimetrična spremnost na upotrebu sile uticala je ograničavajuće na mogućnost razvoja rusko-kineskih odnosa u klasičan vojni savez.

Cljučne reči: Rusija, Kina, revizionizam, poredak, ravnoteža, pretnja.

¹ Istraživač-pripravnik, Institut za strategijska istraživanja – Univerzitet odbrane u Beogradu. E-mail: nikola.preradovic@mod.gov.rs, ORCID: 0009-0007-9571-4258.

Risk propensity as a limiting factor in the creation of the Russian-Chinese alliance

SUMMARY

One of the important phenomena of international politics in the decades after the end of the Cold War is the rise of Russian-Chinese relations, which Presidents Vladimir Putin and Xi Jinping in 2022 described as “friendship without limits”. The initial unifying element was provided by the threat perception embodied in American policy during the enormous imbalance in resources between the leading powers in the system. However, the identification of a significant common threat and the increasingly intense partnership have not, for now, resulted in the formation of a military alliance between the two states. The traditional approaches of the balance of power or the balance of threat does not provide an explanation for this empirical phenomenon. The paper points out, from the perspective of neoclassical realism, the specific characteristics of states dissatisfied with the existing international order that can encourage or limit the establishment of alliances. For revisionist powers, these are the scope of advocated changes to the existing international order and the risk appetite for their implementation. In the context of Russian-Chinese relations, although both powers are interested in limited changes to the order, there is a difference in risk appetite. Russia has become progressively more risk-averse since the end of the Cold War, culminating in the War in Ukraine in 2022, while China, despite its ambitious strategy, has maintained a higher degree of risk aversion. A differentiated approach to risk reflects on the relationship between potential allies. Asymmetric readiness to use force has limited the possibility of developing Russian-Chinese relations into a classic military alliance.

Keywords: Russia, China, revisionism, order, balance, threat

Uvod

Kada su se predsjednici Vladimir Putin (*Vladimir Putin*) i Xi Jinping (*Xi Jinping*) sastali u Pekingu uoči Zimskih olimpijskih igara februara 2022. godine, u od tada često navodenoj zajedničkoj izjavi istaknuto je da „prijateljstvo između dve države nema limita“, te da „ne postoje zabranjene oblasti saradnje“ (Kremlin 2022). Susret dvojice lidera predstavljao je kulminaciju dugotrajnog trenda unapređenja odnosa Ruske Federacije i Narodne Republike Kine od kraja Hladnog rata (Yoder 2020, 741). Jednu od inicijalnih kapisli približavanja dve zemlje pružila je spoljna politika Sjedinjenih Američkih Država (SAD) u unipolarnom momentu, koristeći slabosti rivala da proširi NATO, unapredi sisteme raketne odbrane, primeni ambicioznu strategiju globalne promocije demokratije i ospori statusne zahteve Kine i Rusije (Wenzhao and Shengwei 2020).

Ujedinjujući element za Peking i Moskvu bila je zajednička pretnja, odnosno zajednički neprijatelj oličen u postojećem hegemonu međunarodnog poretka. Uvereni da je strategija najmoćnijeg globalnog aktera usmerena protiv njihovih interesa, dve sile pronašle su temelj za izgradnju bilateralnog partnerstva. Ipak, obostrana težnja za suprotstavljanjem delovanju zajedničkog protivnika nije, za sada, rezultirala sklapanjem uravnotežavajućeg vojnog savezništva.

Postojeća objašnjenja izostanka kinesko-ruskog saveza, koja pripadaju različitim teorijskim pravcima u međunarodnim odnosima, mogu se grupisati u tri kategorije na osnovu nivoa analize koji smatraju ključnim pri razmatranju posmatranog fenomena. Te, terminologijom Keneta Volca (*Kenneth Waltz*), tri „slike“ međunarodne politike uzroke izostanka formalnog savezništva lociraju na nivou sistema, fokusirajući se na raspodelu moći između najuticajnijih aktera, države, ukazujući na istorijske, ideološke, kulturne i strateške razlike između Rusije i Kine ili pojedinca, analizirajući primarno ličnosti dva predsednika kao najodgovornijih prilikom donošenja odluka o savezima (Waltz 2001; Nye 2015; Beauchamp 2014; Lieberthal and Jisi 2012; Feng and He 2024). U kontekstu ove šire debate o razlozima uzdržanosti Moskve i Pekinga da uspostave klasično vojno savezništvo, doprinos rada ogleda se u primeni neoklasičnog realizma radi analize sklonosti riziku aktera kao faktora prilikom odlučivanja o potencijalnom preuzimanju bezbednosnih obaveza između dve revizionističke sile.

Okvir neoklasičnog realizma definiše distinkcija Randala Švelera (*Randall Schweller*) između revizionističkih država na osnovu opsega njihovih ciljeva prema postojećem poretku i, ne manje značajno, spremnosti na rizik radi ostvarivanja željenih promena (1999, 23). Odnos aktera prema riziku u radu se promatra u drugačijoj perspektivi, kao element koji doprinosi ili ograničava mogućnost formiranja vojnog savezništva sila zainteresovanih za transformaciju aktuelnog stanja.

Osnovna hipoteza rada je da različiti stepen sklonosti riziku, pogotovo u svetlu rata u Ukrajini, ograničava mogućnost uspostavljanja vojnog savezništva Kine i Rusije. Iako obe sile trenutno teže limitiranim izmenama postojećeg poretka, razlika postoji u pogledu rizika koji su spremne da preuzmu. Dok je Moskva sa vojnim operacijama u Ukrajini demonstrirala veću sklonost riziku, Peking u svom delovanju pokazuje veću uzdržanost u pogledu upotrebe vojnih sredstava radi ostvarivanja političkih ciljeva. Navedena diferencijacija, uslovljena različitim faktorima, čini obe strane opreznim prilikom razmatranja vojnog saveza uprkos identifikovanju zajedničke pretnje.

Metodološki rad se oslanja na kvalitativnu analizu sadržaja i praćenje procesa u cilju analize razvoja percepcije pretnje, odnosa prema riziku Rusije i Kine i njegovog uticaja na mogućnost uspostavljanja saveza, kao i opsega njihovih ciljeva u kontekstu promene međunarodnog poretka.

Praćenje procesa predstavlja metod koristan za testiranje hipoteza i teorija fokusiranih na kauzalne mehanizme zaključivanja (Bennet and Checkel 2015). Od primarnih izvora podataka korišćeni su prevashodno ključni strateški dokumenti i izjave zvaničnika, dok sekundarni obuhvataju teorijsku i postojeću literaturu o mogućnostima i razlozima izostanka rusko-kineskog vojnog savezništva.

Nakon uvoda, fokus sledećeg poglavlja je na teorijskoj analizi formiranja saveza, prevashodno između velikih sila u međunarodnim odnosima kroz prizmu ravnoteže snaga i ravnoteže pretnje, oslikavajući postojanje teorijske osnove za rusko-kineski savez. Dalje se analizira promena percepcije pretnje koju predstavlja američka politika u Moskvi i Pekingu. Nakon toga ukratko se razmatra uticaj odnosa prema međunarodnom poretku i sklonosti riziku na mogućnost formiranja savezništva. Četvrto poglavlje fokusira se na odnos Rusije i Kine prema tipu željenih promena međunarodnog poretka i riziku koji su spremne da preuzmu. Drugačiji odnos dve sile prema riziku istražuje se u kontekstu rata u Ukrajini. Konačno, u zaključku se proverava osnovna hipoteza, naglašavajući da različita sklonost riziku ograničava mogućnost uspostavljanja vojnog saveza Moskve i Pekinga.

Savezništvo kao forma uravnotežavanja za velike sile

Takmičarski međudržavni sistem ne poznaje prijateljstva osim ako, kako je još Aristotel primetio, „ne primenjujemo termin prijateljstvo na odnose zasnovane na koristi“ (Wight 1978, 122). Suštinska razlika je u tome što se „opseg prijateljstva proteže do toga da čovek položi život za svoje prijatelje; ali ovaj vrhunac požrtvovanosti nije prihvatljiv za vlade čija je dužnost da štite interese svojih stanovnika“ (*Ibid.*, 122). Dakle, osnov međudržavne saradnje predstavljaju komplementarni interesi. Udruživanje političkih jedinica u cilju ostvarivanja zajedničkih interesa predstavlja jedan od najdugotrajnijih fenomena međunarodnih odnosa. Preko indijskog stratega Kautilje (*Chanakya/Kautilya*) koji je u 4. veku pre nove ere u okviru svoje doktrine krugova država identifikovao „prirodne“ saveznike za vladara koji želi da porazi neprijatelja, Tukidida (*Thucydides*) koji, u vreme grčkih polisa, neophodnost saradnje vidi u činjenici da je „identičnost interesa najčvršća veza bilo između država bilo između pojedinaca“, do savremenih mislilaca koji, poput Džona Miršajmera (*John Mearsheimer*), ističu da „logika ravnoteže snaga često primorava velike sile da prave saveze i sarađuju protiv zajedničkih neprijatelja“, među istraživačima međudržavnih odnosa uočeno je da saradnja, baš kao i nadmetanje, predstavlja sastavnu komponentu međunarodne politike (Simić 2009, 157-160; Morgentau 2014, 10; Miršajmer 2017, 88). U takvom sistemu paralelnog egzistiranja kompeticije i kooperacije važno je

razmotriti uslove koji omogućavaju saradnju njegovih najmoćnijih aktera, odnosno velikih sila.

Tradicionalno dominantan pristup, u okviru realizma, izazovima savezništva u međunarodnim odnosima predstavlja koncept ravnoteže snaga. Države, a pogotovo velike sile, zabrinute za vlastitu bezbednost u anarhičnom sistemu koji karakteriše odsustvo vlasti nadređene pojedinačnim političkim jedinicama, imaju interes da spreče apsolutnu prevlast bilo kog subjekta međunarodne politike. One su tada suočene sa dva osnovna izbora. Prvo, mogu da se odluče da mobilišu sopstvene resurse, unaprede ekonomske kapacitete i povećaju vojnu snagu, a time i svoju moć, odnosno da izvrše unutrašnje uravnotežavanje i drugo, mogu da pronađu saveznike kako bi zajedničkim delovanjem uvećali ukupnu moć u odnosu na potencijalne neprijatelje, vršeći spoljno uravnotežavanje (Waltz 1979, 118). Savez se, dakle, u strukturalističkom konceptu ravnoteže snaga primarno manifestuje kao forma uravnotežavanja motivisana sistemskim podsticajima.

Kapitalan doprinos literaturi o savezništvu u međunarodnim odnosima pružio je Stiven Volt (*Stephen Walt*), ukazujući da, pre nego apsolutnu moć, države formiraju saveze radi uravnotežavanja pretnje (1987). Kako Volt primećuje, ponašanje država „je određeno pretnjama koje percipiraju, a moć je samo jedan element u njihovim kalkulacijama“ (1987, Preface). Faktori koji oblikuju pretnju su sveukupna moć, kao količina resursa dostupnih jednoj državi ili savezu, geografska blizina, koja naglašava da se sa smanjenjem razdaljine povećava i sposobnost projektovanja moći, ofanzivni kapaciteti, odnosno mogućnost da se ugrozi teritorijalni integritet i suverenitet druge države i agresivne namere, koje ukazuju na značaj percepcije zlonamernog ili agresivnog delovanja drugih aktera kao faktora koji doprinosi formiranju uravnotežavajućih koalicija (*Ibid.*, 21-26). Menjajući fokus sa moći na pretnju i umanjujući značaj strukturalnih činilaca, Volt u centar kreiranja savezništva vraća političke odluke na nivou jedinice sistema, odnosno konkretnih država, povećavajući analitičku vrednost teorijskog okvira.

Ukupno posmatrano, savezništvo u međunarodnim odnosima se, za realiste, primarno tumači kao oblik politike uravnotežavanja. Ona može biti fokusirana na ukupnu moć pojedinih država u sistemu protiv koje je neophodno formirati koalicije ili na one aktere koji, na osnovu kombinacije sistemskih i faktora sa nivoa jedinica, predstavljaju najveću pretnju u datom momentu. Jedan od najboljih primera prvog oblika delovanja je Velika Britanija u 19. veku, periodu „sjajne izolacije“, kada je zbog specifičnosti svoje geografske pozicije imala ulogu zemlje koja nizom *ad hoc* savezništava održava evropsku ravnotežu snaga (Kisindžer 2016, 92). Kako primećuje Henri Kisindžer (*Henry Kissinger*), „Kada bi se njeni partneri proširili više nego što je to Engleska smatrala poželjnim, ona bi promenila stranu i u cilju očuvanja ravnoteže uspostavljala nove koalicije

protiv ranijih saveznika“ (*Ibid.*, 92). Odsustvo sentimentalnosti u političkom delovanju ostrvske kraljevine doprinelo je sticanju nadimka „perfidni Albion“ (*Ibid.*, 92). Ipak, većina sila nije u mogućnosti da reaguje samo kada neka država ugrozi stabilnost samog sistema, već se prioritarno fokusira na aktere koji predstavljaju neposredne pretnje bezbednosti ili definisanim nacionalnim interesima. Na taj način moguće je objasniti izostanak koalicija protiv izrazito moćnih, ali geografski udaljenih aktera, čije se namere ne tumače nužno kao agresivne. Velika Britanija je krajem 19. i početkom 20. veka odustala od konfrontacije sa SAD, kao rastućim hegemonom Zapadne hemisfere, usmeravajući svoju pažnju ka geografski bližim evropskim izazovima i sve većoj moći Nemačke. Države suočene sa kratkoročnim i srednjoročnim izazovima za nacionalnu bezbednost motivisane su pre uravnotežavanjem percipirane pretnje nego vođenjem računa o opštoj ravnoteži snaga među akterima međunarodne politike. Primer takve koalicije je saradnja Francuske i Rusije pred Prvi svetski rat, identifikujući imperijalnu Nemačku kao veliku silu koja, uz zajedničku granicu i velike ofanzivne kapacitete, potencijalno ima i agresivne namere u eri ambiciozne „svetske politike“ kajzera Vilhelma II (*Wilhelm II*). Dakle, za države odnos ukupne moći aktera ostaje izuzetno značajan, ali za odluke o konkretnim uravnotežavajućim koalicijama ogromnu ulogu ima zajednička pretnja.

Promena percepcije pretnje u politici Rusije i Kine

Na osnovu definisanog okvira ravnoteže pretnje, postavlja se pitanje postojanja motiva za formiranje rusko-kineskog vojnog saveza u decenijama nakon kraja Hladnog rata. Na vrhuncu unipolarnog momenta, tokom poslednje decenije prošlog veka i prve decenije aktuelnog, jedna od karakteristika sistema bilo je odsustvo koalicije usmerene protiv najmoćnije globalne sile, SAD. U tom momentu Rusija, zaokupljena unutrašnjom krizom i čečenskim ratovima nakon raspada Sovjetskog Saveza i Kina, fokusirana na ekonomski razvoj nakon privrednih reformi tokom vladavine Deng Sjaopinga (*Deng Xiaoping*), uprkos razlici u moći, nisu identifikovali SAD kao pretnju vitalnim interesima. Akteri, uključujući i pojedine američke saveznike, podozrivi prema strukturi sistema sa jednom državom na vrhu piramide moći, primenjivali su strategiju „uravnotežavanja niskog intenziteta“, odnosno tihog otpora, oslanjajući se na retoriku čiji je cilj podrivanje osnova meke moći i legitimiteta najmoćnije zemlje (Nedeljković 2020, 4). Takav oblik delovanja je pre predstavljao korektiv ambicioznom i arogantnom delovanju dominantne sile, nego pokušaj promene odnosa moći u međunarodnim odnosima. Šta je uticalo na promene u percepciji pretnje koju predstavlja SAD u Moskvi i Peking u narednim decenijama?

Prekretnica za Rusiju je širenje NATO-a u postsovjetskom prostoru. Moskva je frazu državnog sekretara SAD Džejmsa Bejkera (*James Baker*), „ni jedan inč istočno“, izgovorenu 1990. godine u kontekstu pristupanja ujedinjene Nemačke NATO-u, tumačila kao garanciju da do dalje ekspanzije vojnog saveza neće doći (Sarotte 2021, 1). Te nade su izneverene postepenim priključivanjem bivših država Varšavskog pakta ključnoj transatlantskoj vojnoj instituciji od 1999. godine, narušavajući i američko-ruske odnose nakon inicijalnog optimizma po okončanju Hladnog rata (Stent 2019, 108). Jasnu artikulaciju ruskog nezadovoljstva demonstrira Putinov govor na Minhenskoj konferenciji o bezbednosti 2007. godine, gde je istakao „da je očigledno da NATO ekspanzija nema nikakve veze sa modernizacijom samog saveza ili sa osiguranjem bezbednosti u Evropi. Štaviše, ona predstavlja ozbiljnu provokaciju koja umanjuje nivo uzajamnog poverenja. I imamo pravo da pitamo: protiv koga je ova ekspanzija usmerena?“ (Kremlin 2007).

Uprkos ovim upozorenjima proširenje saveza je nastavljeno, a perspektiva članstva ponuđena je i bivšim sovjetskim republikama, pre svega Ukrajini i Gruziji, što je za rusku političku i društvenu elitu, uključujući i brojne kritičare vlasti, predstavljalo ključnu crvenu liniju preko koje Rusija nije spremna da pređe (Mearsheimer 2022). Bezbednosna dilema na istoku evropskog kontinenta postepeno je eskalirala vojnom intervencijom Moskve u Gruziji 2008. i krizom nakon promene režima u Kijevu 2014, da bi kulminaciju doživela ratom u Ukrajini 2022. godine. Takav izrazito negativan trend u odnosima oslikava se i u ključnim ruskim strateškim dokumentima, poput Strategije nacionalne bezbednosti, koja SAD i neke od njenih NATO saveznika zvanično karakteriše kao „neprijateljske države“ (Trenin 2021). Dakle, promena percepcije pretnje u ruskoj politici pratila je približavanje najmoćnijeg vojnog saveza na svetu, predvođenog SAD, njenim državnim granicama. Za rusku političku elitu to delovanje signaliziralo je samovolju dominantne sile u sistemu, koja je proširila svoj uticaj u njeno neposredno susedstvo kao prostor koji za Moskvu ima vitalnu ulogu u zaštiti nacionalnih interesa i bezbednosti.

Za Narodnu Republiku Kinu, koja je od poznatog Niksonovog (*Richard Nixon*) „otvaranja“ održavala kooperativne bilateralne odnose sa SAD, do promene percepcije američke politike dolazi nakon famoznog „zaokreta ka Aziji“ pred kraj mandata prve administracije predsednika Baraka Obame (*Barack Obama*) (Lieberthal 2011). Tada artikulisani pristup podrazumevao je integrisanu upotrebu diplomatske, vojne i ekonomske strategije sa jasnim ciljem očuvanja liderske uloge SAD u Aziji u narednim decenijama (*Ibid.*). Postavljanje Azije, a pogotovo regiona Indo-Pacifik, u središte američke spoljne politike jeste praksa koju su nastavile i naredne administracije, identifikujući Kinu kao ključni izazov kako za regionalnu, tako i globalnu poziciju SAD. To se oslikava i u američkoj Strategiji nacionalne bezbednosti iz 2022. godine, koja eksplicitno ističe Peking kao

centralnog dugoročnog konkurenta koji poseduje nameru, ali i sve veće vojne, ekonomske i diplomatske kapacitete da preoblikuje međunarodni poredak (The White House 2022, 8).

Nova američka politika prema Kini primarno se manifestovala u ekonomskoj i bezbednosnoj sferi bilateralnih odnosa. U prvoj predsednik Donald Tramp (*Donald Trump*) od 2017. uvođenjem tarifa na kinesku robu pokreće trgovinski rat, da bi administracija Džozefa Bajdena (*Joseph Biden*) od 2021. godine primenila niz sankcija protiv vojnoindustrijskog kompleksa Kine, uključujući i kompanije čija tehnologija može imati dualnu upotrebu (Allen-Ebrahimian 2021; CNAS 2022). U drugoj, SAD zajedno sa Velikom Britanijom i Australijom formira trilateralno bezbednosno partnerstvo AUKUS, usmereno na obuzdavanje Kine u Jugoistočnoj Aziji, a predsednik Bajden eksplicitno ističe da će američke snage braniti Tajvan u slučaju da se Peking odluči za vojnu reintegraciju ostrva (U.S. Department of Defense 2025; Reuters 2022). Nastavak tog trenda američke politike može se očekivati i u drugom Trampovom mandatu, a to potvrđuje i izjava novog državnog sekretara Marka Rubija (*Marco Rubio*) koji Peking označava kao „najveću pretnju“ za SAD (The Associated Press 2025). Intenzivirani fokus Vašingtona na Indo-Pacifik poklopio se sa promenama u Pekingu i dolaskom na vlast novog predsednika Si Đinpinga, koji definitivno napušta pristup „skrivanja sposobnosti i kupovine vremena“, karakterističan za Deng Sjaopinga i većinu njegovih naslednika, određujući novu strategiju usmerenu na aktivnije ostvarivanje kineskih spoljnopoličkih prioriteta (Chang-Liao 2016, 83-84). Diferencirani regionalni interesi dve države trasirali su put američko-kineskom rivalstvu u XXI veku, sa globalnim implikacijama. U tom kontekstu predsednik Si 2023. godine *izjavljuje* da „zapadne države predvođene SAD primenjuju sveobuhvatno obuzdavanje, opkoljavanje i potiskivanje protiv nas, donoseći izazove bez presedana za razvoj naše zemlje“ (NPR 2023). Dakle, iz perspektive Pekinga, SAD označava ključnu pretnju za kineske regionalne i globalne interese, a u slučaju Tajvana i izazov nacionalnoj bezbednosti i teritorijalnoj celovitosti Kine.

Zajednička pretnja, oličena u politici SAD kao jedinoj državi sa percipiranim namerama, geografskim položajem, ofanzivnim sposobnostima, ali i ukupnim resursima da ugrozi njihove interese, ubrzala je prvobitno bojažljivo približavanje Pekinga i Moskve nakon Hladnog rata. Tako su se predsednici Si i Putin u deceniji između 2013. i 2023. godine sastali čak 42 puta, a Kina je i bila destinacija prvog putovanja ruskog predsednika van bivših sovjetskih republika od početka rata u Ukrajini radi prisustva trećem Forumu za međunarodnu saradnju u okviru inicijative „Pojas i put“ u Pekingu (Feng and He 2024, 2089). Od 2014. godine, kada je konflikt na relaciji Rusija-Zapad intenziviran ukrajinskom krizom, osnažena je i vojna saradnja Rusije i Kine, uključujući i regularne konsultacije, proširenu tehničku saradnju, razmenu osoblja i

zajedničke redovne vežbe (Gorenburg 2020). Intenziviranje odnosa u sferi odbrane ima određene zajedničke karakteristike sa drugim "nepotpunim savezništvima" Pekinga, poput onog sa Pakistanom (Lalwani 2023). Dakle, uprkos kontinuiranom jačanju vojnog partnerstva, dve sile su ostale uzdržane u pogledu uspostavljanja formalnog saveza. Tako bivša kineska zamenica ministra spoljnih poslova Fu Jing (*Fu Ying*) 2016. naglašava da Kina nema nameru da uspostavi formalni savez sa Rusijom ili da kreira antiamerički i antizapadni blok, dok u jeku rata u Ukrajini 2023. godine ruski ministar odbrane Sergej Šojgu (*Sergei Shoigu*) ističe da vojna saradnja Pekinga i Moskve nije usmerena protiv trećih strana i da „za razliku od pojedinih agresivnih zapadnih zemalja, mi ne stvaramo vojni blok” (Feng and He 2024, 2090). U kontekstu identifikacije zajedničke pretnje odsustvo takvog saveza predstavlja svojevrsnu empirijsku anomaliju. Kako se ona može objasniti?

Revizionizam i rizik kao faktor savezništva

Ako teorijska predviđanja na osnovu ravnoteže snaga, podstaknuta strukturom sistema, te ravnoteže pretnje, sa fokusom na kapacitete i percepciju eksternih aktera, ne daju odgovor na pitanje zašto nema vojnog saveza Rusije i Kine, neophodno je ukazati na određene karakteristike na nivou političkih jedinica, odnosno država koje mogu otežavati uspostavljanje savezništva. To su za revizionističke sile primarno ciljevi u pogledu izmene postojećeg poretka i sklonost riziku radi njihovog ostvarivanja.

Prema ciljevima razlikuju se sile koje se zalažu za limitirane promene poretka od revolucionarnih aktera koji zahtevaju potpunu transformaciju postojećeg stanja (Schweller 1999, 19). Većina evropskih sila od Bečkog kongresa 1815. godine pa sve do kraja 19. veka zagovara ograničene, najčešće teritorijalne izmene međunarodnog poretka. S druge strane, primeri revolucionarnih sila su Napoleonova Francuska i Hitlerova Nemačka. Za takvu silu karakteristično obeležje je, kako Kisindžer primećuje, „ne osećaj ugroženosti – taj je osećaj svojstven naravi međunarodnih odnosa između suverenih država – već onaj da je ništa ne može umiriti” (1976, 8). Ništa osim globalne dominacije, može se dodati.

Drugi element je sklonost riziku, koji Šveler definiše kao verovatnoću uspeha neophodnu da se politički lider opredeli za specifičan pravac delovanja (1999, 22). Kao faktore nesigurnosti prilikom donošenja odluka o vojnoj intervenciji on ističe: relativnu vojnu snagu države u odnosu na potencijalnu metu, razliku u odlučnosti, odnosno vrednost predmeta spora za obe strane, volju trećih strana da se umešaju, uključujući i pretpostavku o tome ko bi se na čijoj strani angažovao i, konačno, relativne vojne kapacitete potencijalnih saveznika (*Ibid.*, 22). Indikatori na osnovu kojih se razmatra sklonost riziku u radu su frekvencija i intenzitet primene sile. U suštini, pojedine države su spremnije da se kockaju, te stoga i manje

ograničene prilikom donošenja odluka o ratu u odnosu na druge. Na osnovu sklonosti upuštanja u vojne operacije razlikuju se dva osnovna tipa aktera: to su sile sklone riziku i one sa averzijom prema njemu (*Ibid.*, 22). Kontrast i promena odnosa prema riziku ogleda se na primeru pruske politike tokom 19. veka; država tradicionalno odana evropskom koncertu i nesklona većim konfliktima sa drugim silama je tokom mandata „belog revolucionara“ Bizmarka (*Otto Von Bismarck*) zaratila više puta u kratkom vremenskom periodu, uključujući sukobe sa Austrijom i Francuskom, radi ujedinjenja Nemačke pod pruskim vođstvom (Kissinger 1968).

Povezujući ciljeve i sklonost riziku, moguće je ukazati na nekoliko tipova revizionističkih aktera. Najambicioznije su revolucionarne sile sklone riziku, koje su, kako Šveler ističe, periodično predstavljale „ozbiljan izazov samoj egzistenciji modernog sistema država“ (1999, 22). Prototip takve sile je Napoleonova Francuska. Revolucionarne sile sa averzijom prema riziku, poput maoističke Kine, žele transformaciju poretka, ali nisu spremne za rat širokih razmera, stoga zagovarane promene predstavljaju dugoročne, gotovo utopijske ideale (*Ibid.*, 22). Sile sa ograničenim ciljevima i averzijom prema riziku su oportunistički akteri, koji promovišu postepene promene poretka (*Ibid.*, 22). Konačno, revizionisti, čiji su ciljevi limitirane promene, ali koji su skloniji riziku, imaju ambicioznije zahteve od njihovih pandana sa averzijom prema riziku, odnosno oni su „više nezadovoljni *status quo* poretkom“ i „manje vrednuju ono što trenutno poseduju“ (*Ibid.*, 22). Stoga su skloniji avanturističkim pokušajima promena postojećeg stanja. Diferencirajući dve karakteristike revizionističkih sila, neophodno je oslikati i kako njihova interakcija utiče na mogućnost uspostavljanja savezništva između takvih aktera.

Prilikom odlučivanja o savezu za revizionističke aktere opseg ciljeva i sklonost riziku mogućih partnera imaju potencijalno ograničavajući uticaj. Dve revolucionarne sile sa različitim vizijama budućeg poretka teško će dogovoriti dugotrajno savezništvo. Nacistička Nemačka i Sovjetski Savez mogli su kratkotrajno paktom Ribentrop–Molotov da dogovore teritorijalnu podelu Istočne Evrope, ali uprkos takvom aranžmanu međusobno se nikada nisu smatrale saveznicima, a bilo kakva saradnja okončana je Hitlerovom invazijom 1941. godine. S druge strane, dve sile usmerene na ograničene izmene poretka imaju više prostora da usklade interese, te je i veća mogućnost dugotrajnije saradnje. Takav vid saradnje je vidljiv u odnosu Francuske kardinala Rišeljea (*Armand Jean du Plessis/Cardinal Richelieu*) i Holandije tokom Tridesetogodišnjeg rata u cilju slabljenja zajedničkog rivala, Habzburške monarhije, odnosno Svetog rimskog carstva, koje je u tom periodu pretilo da dominira Evropom. U pogledu sklonosti riziku prilikom razmatranja savezništva postoji obostrani oprez, kako kod strane sa većom averzijom prema rizičnom delovanju, tako i kod one njemu sklonijem. Oprezne sile strahuju od avanturizma kockara. Kockari sumnjaju u odlučnost uzdržanih aktera.

Izazov takvih partnerstava je u asimetričnoj spremnosti da se upotrebi sila radi ostvarivanja željenih ciljeva. Čak i kada su interesi komplementarni postoji raskorak u ceni koju su akteri spremni da plate radi njihovog ostvarivanja. Tada odnos prema riziku figurira kao ograničavajući faktor prilikom formiranja formalnog vojnog saveza.

Revizionizam i rizik u politici Rusije i Kine

Uzimajući u obzir navedeno, potrebno je analizirati odnos Rusije i Kine prema mogućim promjenama međunarodnog poretka, ali i njihovu sklonost riziku u ostvarivanju istih. Fokusirajući se na odnos prema poretku, obe sile su kritične prema ideji unipolarnog sveta sa SAD kao dominantnom silom nakon okončanja Hladnog rata. Ipak, iako skeptične prema namerama hegemonu, dve države su se nakon kolapsa bipolarnog sistema našle u različitim pozicijama. Rusija je, nakon raspada SSSR-a i drastičnog gubitka moći i prestiža, tek u prvim decenijama 21. veka počela ponovo da jača. Kina je, s druge strane, nakon tržišnih reformi ulazila u decenije rapidnog privrednog rasta, profilšući se kao sila budućnosti. Različite trajektorije uslovice su i različite strategije.

Moskva je nakon delimične obnove moći formulisala dva osnovna cilja – povratak statusa velike sile i uspostavljanje regionalne hegemonije u postsovjetskom prostoru, primarno ugrožene delovanjem transatlantskog vojnog saveza (Marange 2019, 54). U pogledu međunarodnog poretka ruska strategija kombinuje statusne zahteve sa konkretnim izmenama bezbednosnih aranžmana, pre svega u kontekstu širenja NATO-a. Navedena koncepcija održava težnju za povratkom „normalnosti“, odnosno položaja Rusije kao tradicionalne velike sile uključene u evropsku bezbednosnu arhitekturu nakon velikog povlačenja koje je pratilo poraz u Hladnom ratu.

Peking je kao ideju vodilju novog strategijskog pravca promovisao „kineski san“ kao projekat nacionalnog uspona, koji povezuje unutrašnje i spoljne prioritete republike (Christin Sinaga 2020, 173). Snaga Kine prema novoj strategiji počiva kako na tehnološki naprednoj ekonomiji i sve jačim vojnim snagama, tako i na sposobnosti države da bude značajan igrač svetske politike, ostvarujući poziciju prvorazredne globalne sile u međunarodnom poretku. U tom kontekstu odnos Kine prema postojećem stanju je dvostruk. S jedne strane, Peking teži integraciji i delimičnoj reviziji odnosa moći u institucijama poretka, poput Svetske trgovinske organizacije, kojoj pristupa 2001. godine (WTO 2025), a s druge, stvara i učestvuje u paralelnim institucijama, tražeći širi krug partnera zainteresovanih za sveobuhvatniju alternativu postojećem poretku, čiji je legitimitet ugrožen. Primere takvog delovanja predstavljaju kineska globalna infrastrukturna inicijativa „Pojas i put“ i Šangajska organizacija za saradnju. Kratkoročni cilj Kine je limitirana izmena *status quo* stanja,

koja bi verodostojno održavala promenjenu konstelaciju moći u međunarodnim odnosima, dok pojedini elementi dugoročnog planiranja upućuju i na ambicioznije vizije budućeg poretka.

Dakle, Rusija i Kina su se spram poretka koji je kreiran pod vođstvom SAD pozicionirale kao revizionistički akteri. Međutim, pre nego koherentni plan transformacije međunarodnog poretka, izmene za koje se oni zalažu su primarno statusne ili usmerene na pojedine bezbednosne aranžmane. Karakterističan obrazac njihovog zajedničkog delovanja u tom kontekstu predstavlja multilateralni forum BRIKS. Fokusiran na koordinaciju politika svojih članica u cilju „aktivnog učešća u oblikovanju multipolarnog svetskog poretka“, kako predsednik Putin ističe, on simbolizuje zahtev za priznanjem postojanja više centara moći u savremenoj međunarodnoj politici (BRICS 2025). Ipak, zbog međusobnih nesuglasica njegovih članica, sposobnost foruma da ostvari proklamovane ciljeve je upitna. Sama struktura BRIKS-a od osnivanja sprečava njegovo izrastanje u širi antiamerički front, jer su uz Rusiju i Kinu značajni članovi Indija i Brazil, koji ne identifikuju SAD kao centralnu pretnju nacionalnim interesima. Tako je trenutno njegov domet u oblikovanju drugačijeg međunarodnog poretka ograničen. Ukupno posmatrano, Rusija i Kine su se, nakon obnove moći prve i kontinuiranog uspona druge, profilisale kao sile kratkoročno zainteresovane za limitirane izmene poretka.

Ako su ciljevi spram *status quo* stanja komplementarni i ne predstavljaju prepreku formiranju savezništva Rusije i Kine, ostaje pitanje odnosa prema riziku. Da li su dve sile manifestovale različite sklonosti riziku u svom delovanju? Koliko su spremne da se oslone na vojna sredstva radi promene poretka?

Rusija je u tri decenije od kraja Hladnog rata progresivno postajala spremnija da preuzima rizike radi promocije svojih interesa. Tokom devedesetih i početkom dvehiljaditih godina Moskva je koristila silu gotovo isključivo tokom dva rata u Čečeniji, i to u cilju konsolidacije sopstvene teritorije nakon kolapsa Sovjetskog Saveza. Druga polovina prve decenije 21. veka videla je prvu značajniju vojnu intervenciju Kremlja radi izbacivanja gruzijske vojske iz separatističkih regiona Južne Osetije i Abhazije, u konfliktu kome je prethodilo obećanje o budućem članstvu Gruzije u NATO-u 2008. godine (Hamilton 2018, 6). Neposredno nakon toga tadašnji ruski predsednik Dmitri Medvedev (*Dmitry Medvedev*) objavljuje odluku Moskve da prizna nezavisnost dve regije čiju su sigurnost garantovale vojne snage Rusije (Radio Free Europe 2008). Međutim, do daljih koraka, poput aneksije navedenih oblasti, nije došlo. Iako se kratki petodnevni sukob nije dugo zadržao u žiži međunarodne pažnje, zaboravljen usled Svetske finansijske krize i pokušaja „reseta“ rusko-američkih odnosa tokom prve Obamine administracije, on je prvi put jasno signalizirao spremnost Rusije da koristi vojnu silu kako bi sprečila širenje ključne vojne transatlantske institucije (Hamilton 2018, 6-7).

Sledeću važnu etapu geopolitičke kompeticije na istoku Evrope predstavljala je ukrajinska kriza izazvana promenom vlasti 2014. godine. Smena predsednika Viktora Janukoviča (*Victor Yanukovich*) i dolazak na vlast prozapadnih i nacionalistički orijentisanih političkih snaga u Kijevu za Moskvu je predstavljalo dvostruku pretnju, kako potiskivanja ruskog jezika, kulture i identiteta unutar Ukrajine, tako i od mogućeg brzog priključivanja države NATO-u (Trenin 2014, 6). Ruski odgovor podrazumevao je dvojno delovanje. Prvo, ruske specijalne snage učestvovala su u neutralisanju ukrajinskog garnizona na Krimu, kao pripremi za aneksiju poluostrva koja je usledila nakon referenduma održanog 16. marta 2014. godine (*Ibid.*, 6). Drugo, Moskva je pružila materijalnu i političku podršku separatističkim republikama proglašenim u Donjeckoj i Luganskoj oblasti na istoku Ukrajine, dugoročno težeći da oslabi autoritet centralnih vlasti u Kijevu (*Ibid.*, 7). Negativna reakcija zapadnih zemalja na izazov ukrajinske krize praćena je uvođenjem sankcija pojedinim ruskim zvaničnicima, kompanijama i potencijalno celokupnim industrijskim sektorima (*Ibid.*, 8). Delovanje Kremlja prema krizi na svojoj zapadnoj granici demonstriralo je veću sklonost riziku, uključujući i aneksiju dela teritorije susedne države, kao i izloženost ekonomskim troškovima u vidu ograničenih sankcija.

Naredni korak u eskalaciji spremnosti na rizik predstavljala je intervencija u Siriji 2015. godine radi podrške snagama režima Bašara el Asada (*Bashar al-Assad*), narušavajući dotadašnji konsenzus među istraživačima ruske politike o izostanku volje države da se vojno angažuje van svog neposrednog susedstva, odnosno postsovjetske Evroazije (Charap, Treiger and Geist 2019, 1-2). Takva projekcija moći oslikala je i težnju ka povratku statusa velike, a ne isključivo regionalne sile.

Konačno, nesumnjivo najviši stepen rizika koji je Moskva preuzela je invazija na Ukrajinu, koja je prerasla u najveći sukob na evropskom kontinentu od Drugog svetskog rata, inicirana 24. februara 2022. godine. Odgovor ključnih zapadnih država u vidu enormne vojne pomoći Ukrajini i ekstenzivnih sankcija uvedenih Moskvi transformisao je konflikt u *de facto* proksi rat Rusije i NATO-a sa prisutnom pretnjom nuklearne eskalacije (Masters 2023). Ukupno posmatrano, sa delimičnom obnovom moći i željom za statusnim priznanjem, ali i pretnjom kontinuirane ekspanzije NATO-a, Rusija je u 21. veku postajala sila sklonija riziku.

Kina je, s druge strane, uprkos promeni strateškog pristupa od dolaska na vlast Si Đinpinga, zadržala relativno visoku averziju prema riziku. To je primetno u kontekstu niza teritorijalnih sporova koje ima sa svojim susedima, od kopnenog sa Indijom i Butanom, preko nesuglasica sa Japanom oko ostrva Senkaku/Diaoju u Istočnom kineskom moru, do Paracelskih ostrva sa Vijetnamom, koji je uz Filipine, Maleziju, Bruneje i Tajvan uključen i u spor oko arhipelaga Spretli sa Pekingom u Južnom kineskom moru (Mearsheimer 2014). Izgradnjom velikog broja veštačkih

ostrva u arhipelagu Spretli i jačanjem prisustva u Paracelskim ostrvima, kao i nizom graničnih provokacija sa Indijom, od koji je incident u dolini Galvana 2020. godine rezultirao i obostranim ljudskim žrtvama, Kina povremeno testira odlučnost suseda u teritorijalnim sporovima (Asia Maritime Transparency Initiative 2025; Reuters 2024). Međutim, ti događaji, usled pažljivog i kontrolisanog delovanja, nisu doveli do eskalacije nasilja u sukob značajnijih razmera. Na taj način Peking se zaštitio od preuzimanja većih rizika.

Od teritorijalnih pitanja potencijalni izuzetak predstavlja Tajvan, ostrvo koje uz pitanje nacionalnog ponosa i nasleđa Kineskog građanskog rata ima zbog svog značaja u industriji poluprovodnika i stratešku dimenziju konfrontacije sa SAD.² Tako predsednik Si Đinping ističe da uprkos insistiranju na „mirnom ponovnom ujedinjenju sa najvećom iskrenošću i najboljim naporima“, Kina zadržava „opciju da preduzme sve neophodne mere“, uključujući i pravo na upotrebu sile (Reuters 2022). Takav pristup oslikava uverenje kineske političke elite o Tajvanu kao vitalnom nacionalnom interesu radi koga je Peking spreman da preuzme veće rizike. To podrazumeva i intenziviranje vojnih vežbi, spremnost da se rizikuju krize, poput one u Tajvanskom moreuzu 1995–1996. godine, značajne investicije u vojne kapacitete dizajnirane u cilju opremanja kineske vojske za potencijalnu intervenciju na Tajvanu, kao i prihvatanje diplomatskih troškova takvog delovanja, primarno u odnosima sa SAD (Kastner 2022, 119–120). Ishod koji Peking postiže navedenim postupcima je postepena normalizacija kineskog vojnog prisustva u blizini ostrva (Mint 2025).

Ruska invazija Ukrajine 2022. godine ponovo je pokrenula debatu o verovatnoći i tajmingu moguće kineske vojne intervencije na Tajvanu, ali i lekcijama koje Peking može da nauči iz zapadnog odgovora na ruski izazov (Maizland and Fong 2025). Mišljenja u tom kontekstu variraju od ohrabrenosti do većeg opreza Kine (*Ibid.*). U pogledu tajminga vodeći vojni komandant SAD za Indo-Pacifik je još 2021. upozoravao na moguću intervenciju u narednoj deceniji, dok drugi eksperti često kao ključan datum označavaju stogodišnjicu osnivanja Narodne Republike Kine 2049. godine, naglašavajući značaj koji ujedinjenje sa Tajvanom ima u ostvarivanju „kineskog sna“ predsednika Si Đinpinga i obnove statusa Pekinga kao globalne sile (*Ibid.*). Ipak, Kina se za vojni poduhvat takvih razmera još uvek nije odlučila. Svesna rizika intervencije tog obima, ona se oportunistički opredelila za jačanje vojne pozicije u odnosu na Tajvan, efektivno koristeći pretnju invazijom kao element političkog pritiska. Dakle, Peking je svoju rastuću ekonomsku moć koristio za jačanje vojnih kapaciteta favorizujući mestimično testiranje odlučnosti svojih rivala pre

² U pogonima kompanije TSMC na Tajvanu nastaje 90% najnaprednijih čipova na svetu (Politika 2023).

nego direktnu konfrontaciju. Na taj način Kina je, uprkos dolasku na vlast ambicioznijeg lidera, ostala sila sa većom averzijom prema riziku.

Na osnovu navedenog može se uočiti drugačiji pristup riziku dve sile. S jedne strane, Rusija je tokom 21. veka postajala sila sve spremnija da preuzme veće rizike. Taj proces je doživeo kulminaciju iniciranjem rata u Ukrajini. Ona je prema Švelerovom određenju revizionistička sila koja je, iako teži limitiranim izmenama poretka, sklona riziku. S druge strane, Kina je, kratkoročno takođe zainteresovana za ograničene promene u pogledu postojećeg poretka, pokazala znatno veću dozu opreza u svom delovanju. Takva diferencijacija uticala je i na mogućnost uspostavljanja vojnog saveza dve zemlje. Zajednička pretnja i komplementarni ciljevi spram međunarodnog poretka, oblikovanog pod patronatom SAD, omogućili su razvoj strateškog partnerstva Moskve i Pekinga, ali je različita sklonost riziku ograničila evoluciju njihovog odnosa u klasičan savez.

Razlika u odnosu prema riziku u svetlu rata u Ukrajini

Ilustrativan primer je kineski odnos prema ukrajinskoj krizi od početnih faza i aneksije Krima do njene eskalacije u direktni ratni sukob. Reagujući na rezoluciju o osudi referenduma o pridruživanju poluostrva Rusiji u Savetu bezbednosti 2014. godine, ambasador Kine u UN naglasio je zvanični stav države da se u toj situaciji radi o „kompleksnom preplitanju istorijskih i savremenih faktora“, odbijajući da pozicionira Peking bilo na strani Moskve, bilo na strani SAD i njenih evropskih saveznika (Lihua 2015). Kineska vlada je tada pozvala uključene strane da pregovaraju i izbegnu oružane sukobe, insistirajući na rešavanju problema političkim sredstvima (*Ibid.*). Sličan obrazac vidljiv je i u reakciji Pekinga na samom početku rata u Ukrajini. Tako kineski ministar spoljnih poslova Vang Ji (*Wang Yi*) ističe da njegova zemlja „zagovara poštovanje i zaštitu suvereniteta i teritorijalnog integriteta svih država“, dodajući da se to „jednako odnosi i na ukrajinski problem“, ali i naglašava da ruski „legitimni bezbednosni zahtevi treba da budu ozbiljno shvaćeni i adekvatno adresirani“ (Reuters 2022). U skladu sa takvim stavom Kina je tokom rata težila da se pozicionira kao potencijalni posrednik između sukobljenih strana, težeći izgradnji imidža aktera zainteresovanog prevashodno za mir (Golod 2024).

Retoričko insistiranje na političkom rešenju konflikta pratilo je intenziviranje ekonomskih odnosa sa Rusijom. Tako je od početka konflikta u Ukrajini i uvođenja zapadnih sankcija Moskvi obim trgovinske razmene Rusije i Kine dostigao rekordne razmere, a tradicionalno evropsko tržište za ruski gas je, u velikoj meri, zamenjeno kineskim (BBC 2024). Peking ima važnu ulogu i u snabdevanju Rusije industrijskim komponentama, uključujući i proizvode dualne upotrebe, odnosno one koji uz komercijalnu, potencijalno imaju i vojnu svrhu (*Ibid.*). Ekonomska

politika Kine je tako doprinela ublažavanju posledica sankcija za Moskvu. Međutim, ona nije odlučila da direktno snabdeva Rusiju oružjem, demonstrirajući ograničenja „prijateljstva bez limita“ (*Ibid.*). Odsustvo otvorene vojne podrške posledica je kombinacije dva faktora. Prvi je kineski ekonomski pragmatizam, istovremeno zainteresovan za jačanje prisustva na ruskom tržištu i nabavku energenata po povoljnijoj ceni, izbegavajući potencijalno dramatično remećenje ekonomskih odnosa sa SAD i Evropom, koje bi neprikrivena podrška ratnim naporima Moskve mogla da izazove. Kineska finansijska pomoć Rusiji je iz tog razloga išla tačno do granice koja je omogućavala Peking u da izbegne ozbiljne sankcije zapadnih zemalja (Carlson 2024). Takav stav uslovljen je dramatičnim ekonomskim promenama izazvanim globalizacijom, čiji su najveći dobitnici, kako ekonomista Branko Milanović primećuje, globalno najbogatiji pojedinci i stanovništvo Azije (Milanović 2017). Kina, kao višedecenijski pobednik procesa otvaranja globalnog tržišta, ne vidi interes u njegovom remećenju. Drugi je kineska uzdržanost da podrži otvoreno narušavanje normi o teritorijalnom integritetu država. U konfliktima sa separatističkim implikacijama Peking je tradicionalno zagovornik očuvanja postojećih granica. To ne demonstrira samo slučaj ruske aneksije Krima i četiri oblasti na istoku Ukrajine, već i primeri Kosova i Metohije, Južne Osetije i Abhazije. Kina na taj način ne pruža potporu samo univerzalnim normama međunarodnog poretka, već štiti i partikularne interese, ne želeći da legitimiše presedane koji bi mogli biti upotrebljeni u kontekstu Tajvana. Ukupno posmatrano, intenzivirajući ekonomsku razmenu i transfer tehnologije dualne upotrebe, ali apstinirajući od direktne vojne podrške, Kina je zadržala visok nivo uzdržanosti spram najrizičnijeg manevra Kremlja od kraja Hladnog rata. Ne želeći da rizikuje otvorenu konfrontaciju sa Zapadom, kinesko rukovodstvo težilo je da ograniči troškove svoje saradnje sa Moskvom tokom rata u Ukrajini.

Rusija je, s druge strane, svesna svoje sve veće ekonomske zavisnosti od Kine, ali i njene nespremnosti da pruži direktniju podršku u vidu municije i oružja, potražila alternativne vojne partnere. U kontekstu razvoja vojnih odnosa, dve države, marginalizovane u aktuelnom međunarodnom poretku, postale su značajni partneri Moskve. Prvo, posebno važnu ulogu dobila je Severna Koreja, siromašna i izolovana, ali vojno opremljena zemlja (*The New York Times* 2024). Poseta predsednika Putina Pjongjangu juna 2024. godine, gde je potpisan i sporazum o međusobnoj vojnoj pomoći u slučaju napada na bilo koju od dve zemlje, demonstrira sve bliži odnos Rusije i Severne Koreje u prethodnom periodu (Carlson 2024). Vojna kooperacija krunisana je učešćem severnokorejskih trupa u rusko-ukrajinskom ratu (BBC 2024). Drugi važan partner sa kojim je vojna komponenta saradnje ojačana u svetlu konflikta u Ukrajini je Iran. Dve države su od samog početka rata inicirale razvoj dijaloga u svim oblastima bilateralnih odnosa, a od jeseni 2022. godine Teheran ima

ključnu ulogu u snabdevanju Moskve dronovima korišćenim u sukobu (Reuters 2024). Dakle, dok je kineska ekonomska i diplomatska saradnja u okviru procesa jačanja partnerstva dve sile ostala nezamenjiva, Rusija je direktnu vojnu podršku potražila od aktera spremnijih da rizikuju radi promene svog nezadovoljavajućeg položaja u postojećem poretku, kao što su Iran i Severna Koreja. Uzdržanost Moskve u pogledu traženja vojne pomoći Pekinga posledica je drugačijeg odnosa prema riziku dve zemlje. Saveznik čija je spremnost da rizikuje ograničena nije najpouzdaniji u konfliktu u kome je ulog, iz ruske perspektive, izrazito visok, odnosno odbrana same Rusije, uključujući, kako ističe predsednik Putin, borbu za „suverenitet, duhovne vrednosti i jedinstvo“ (Time 2023).

Zaključak

Kraj Hladnog rata je kao globalna prekretnica otvorio vrata i novoj eri rusko-kineskih odnosa. Prvobitno razvijajući se stidljivo u senci američke premoći, dve sile su u protivljenju unipolarnom poretku pronašle osnov za izgradnju bližeg partnerstva. Postepenu evoluciju njihovih odnosa pratilo je i širenje oblasti kooperacije, od ekonomije i energetike, preko diplomatske podrške, do sve veće vojne saradnje. Ipak, uprkos identifikovanju zajedničke pretnje u politici SAD, bilo u Evropi širenjem NATO-a, bilo u Aziji strategijom ograničavanja uticaja Pekinga, za sada do formiranja rusko-kineskog vojnog saveza nije došlo. Ako razlozi izostanka alijanse nisu na nivou međunarodnog sistema ili eksterne pretnje, važno je ukazati na karakteristike samih država koje ograničavaju njeno uspostavljanje.

U teorijskom pogledu izoštravanje perspektive strukturalnog realizma, odnosno neorealizma, povratkom faktora sa nivoa političkih jedinica omogućava analizu empirijski interesantnih fenomena formiranja ili odsustva saveza uprkos drugačijim predviđanjima na osnovu sistemskih podsticaja ili zajedničke pretnje. Važan uvid, iz teorijskog domena neoklasičnog realizma, za sile nezadovoljne postojećim međunarodnim poretkom pruža Švelerova distinkcija takvih aktera spram njihovih ambicija u pogledu promene poretka i sklonosti riziku radi njihovog ostvarivanja. Interakcija te dve karakteristike može delovati podsticajno ili ograničavajuće na mogućnost formiranja vojnog saveza.

Za dve revizionističke sile poput Rusije i Kine promene poretka nastalog pod patronatom SAD su poželjne, ali dok su i Moskva i Peking akteri zainteresovani za ograničene izmene postojećeg poretka, njihov odnos prema riziku je diferenciran. S jedne strane, Rusija je od devedesetih godina progresivno postajala sklonija preuzimanju većeg rizika, kulminirajući u intervenciji u Ukrajini početkom 2022. godine. S druge strane, Kina je uprkos svojoj rastućoj moći zadržala višu averziju prema riziku, preferirajući parcijalno testiranje odlučnosti svojih rivala spram

direktnog sučeljavanja. Razlog tome je moguće tražiti i u drugačijim percepcijama sopstvene pozicije u trenutnom i projekcijama budućeg poretka. Kina je prethodnih decenija beležila veliki uspon, dok je Rusija, nakon traumatičnog iskustva raspada SSSR-a, samo delimično obnovila svoju moć, ne vraćajući nekadašnji status supersile. To se odrazilo i na vremenski okvir u kome države smatraju da mogu da ostvare svoje ciljeve. Kina veruje da je sila budućnosti, dok Rusija pokušava maksimalno da iskoristi sadašnjost. U tom kontekstu komplementarni interesi u pogledu revizije međunarodnog poretka, oslikavajući trenutnu fazu razvoja njihovih odnosa, nisu bili dovoljni za savezništvo sila sa različitim pristupom riziku. Zajednička želja za parcijalnom revizijom *statusa quo* nije značila i istovetno viđenje sredstava i troškova željenih promena. Asimetrična spremnost oslanjanja na upotrebu sile doprinela je ograničavanju strateškog partnerstva dve sile ispod nivoa formalnog vojnog saveza.

Bibliografija

- Allen-Ebrahimian, Bethany. 2021. "Special report: Trump's U.S.-China transformation". Axios. 15/1/2025. <https://www.axios.com/2021/01/19/trump-china-policy-special-report>.
- Asia Maritime Transparency Initiative. 2025. "China Island Tracker". 5/2/2025. <https://amti.csis.org/island-tracker/china/>.
- Beauchamp, Zack. 2014. "The big problems in the Russia-China relationship can't be solved by a gas deal". Vox. 9/1/2025. <https://www.vox.com/2014/5/23/5741362/russia-china-pipedream-alliance>.
- Bennett, Andrew, and Checkel, T. Jeffrey. 2015. "Process tracing: from philosophical roots to best practices". In: *Process Tracing - From Metaphor to Analytical Tool*, Andrew Bennet and Jeffrey T. Checkel (Eds.). Cambridge University Press. 3-38. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139858472.003>.
- BRICS. 2025. "BRICS". 22/1/2025. <https://infobrics.org/russia/>.
- BBC. 2024. "How is China supporting Russia after it was sanctioned for Ukraine war?". 17/2/2025. <https://www.bbc.com/news/60571253>.
- BBC. 2024. "What we know about North Korean troops fighting Russia's war". 24/2/2025. <https://www.bbc.com/news/articles/cm2796pdm1lo>.
- Center for a New American Security. 2022. "Sanctions by the Numbers: 2021 Year in Review". 15/1/2025. <https://www.cnas.org/publications/reports/sanctions-by-the-numbers-2021-year-in-review>.
- Chang-Liao, Nien-chung. 2016. "China's New Foreign Policy under Xi Jinping". *Asian Security* 12 (2): 82-91. <https://doi.org/10.1080/14799855.2016.1183195>.

- Christin Sinaga, Lidya. 2020. "Xi Jinping, 'China dream', and Chinese military diplomacy to ASEAN". *Jouran of ASEAN Studies*, 8 (2): 173-190. <https://doi.org/10.21512/jas.v8i2.6483>.
- Charap, Samuel, Treyger, Elina, and Geist, Edward. 2019. "Understanding Russia's intervention in Syria". RAND Corporation. 22/1/2025. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR3180.html.
- Carlson, G. Brian. 2024. "The Growing Significance of China-Russia Defense Cooperation". US Army War College - Strategic Studies Institute. 20/2/2025. <https://ssi.armywarcollege.edu/SSI-Media/Recent-Publications/Display/Article/3908561/the-growing-significance-of-china-russia-defense-cooperation/>.
- Feng, Huiyun and He, Ke. 2024. "Why will China and Russia not form an alliance? The balance of beliefs in peacetime". *International Affairs*, 100 (5): 2089-2112. <https://doi.org/10.1093/ia/iaae184>.
- Gorenburg, Dmitry. 2020. "An Emerging Strategic Partnership: Trends in Russia-China Military Cooperation". George C. Marshall European Center For Security Studies. 19/2/2025. <https://www.marshallcenter.org/en/publications/security-insights/emerging-strategic-partnership-trends-russia-china-military-cooperation-0>.
- Golod, Vita. 2024. "Is China Sincere About Peace in Ukraine?". Foreign Policy. 16/2/2025. <https://foreignpolicy.com/2024/01/29/china-ukraine-russia-war-peace-mediation-grain/>.
- Hamilton, E. Robert. 2018. "August 2008 and Everything After: A Ten-Year Retrospective on the Russia-Georgia War". Foreign Policy Research Institute. 18/1/2025. <https://www.fpri.org/wp-content/uploads/2018/10/final-bssp-1-hamilton.pdf>.
- Kremlin. 2022. "Joint Statement of the Russian Federation and the People's Republic of China on the International Relations Entering a New Era and the Global Sustainable Development". 8/1/2025. <http://www.en.kremlin.ru/supplement/5770>.
- Kisindžer, Henri. 2016. *Diplomatija*. Kosmos izdavaštvo.
- Kremlin. 2007. "Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy". 12/1/2025. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>.
- Kissinger, Henry. 1976. *Obnovljeni svijet: Metternich, Castlereagh i problemi mira 1812-1822*. Matica hrvatska.
- Kissinger, Henry. 1968. "The White Revolutionary: Reflections on Bismarck". *Daedalus*, 97 (3): 888-924. <https://www.jstor.org/stable/20023844>.
- Kastner, L. Scott. 2022. *War and Peace in the Taiwan Strait*. Columbia University Press.

- Lieberthal, Kenneth, and Jisi, Wang. 2012. "Addressing U.S. - China strategic distrust". John L. Thornton China Center at the Brookings Institution. 15/1/2025. https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/0330_china_lieberthal.pdf.
- Lieberthal, Kenneth. 2011. "The American Pivot to Asia". Brookings. 14/1/2025. <https://www.brookings.edu/articles/the-american-pivot-to-asia/>.
- Lalwani, Sameer. 2023. „A Threshold Alliance: The China-Pakistan Military Relationship“. United States Institute of Peace. 22/9/2025. https://www.usip.org/sites/default/files/2023-03/sr-517_threshold-alliance-china-pakistan-military-relationship.pdf.
- Lihua, Zhang. 2015. "Explaining China's Position on the Crimea Referendum". Carnegie Endowment for International Peace. 14/2/2025. <https://carnegieendowment.org/research/2015/04/explaining-chinas-position-on-the-crimea-referendum?lang=en>.
- Morgentau, Hans. 2014. *Teorija međunarodne politike: borba za moć i mir*, CID.
- Miršajmer, Džon. 2017. *Tragedija politike velikih sila*, Čigoja štampa.
- Mearsheimer, John. 2022. "The Causes and Consequences of the Ukraine War". CIRSD. 14/1/2025. <https://www.cirsd.org/en/horizons/horizons-summer-2022-issue-no.21/the-causes-and-consequences-of-the-ukraine-war>.
- Marange, Celine. 2019. "Russia". In: *Comparative Grand Strategy: A Framework and Cases*, Thierry Balzacq, Peter Dombrowski and Simon Reich (Eds.). Oxford University Press. 50-72.
- Masters, Jonathan. 2023. "Ukraine: Conflict at the Crossroads of Europe and Russia". Council on Foreign Relations. 2/2/2025. <https://www.cfr.org/backgrounder/ukraine-conflict-crossroads-europe-and-russia#chapter-title-0-8>.
- Mearsheimer, John. 2014. "Can China Rise Peacefully". *The National Interest*. 4/2/2025. <https://nationalinterest.org/feature/can-china-rise-peacefully-10204>.
- Mint. 2025. "No one can stop China's 'national reunification' with Taiwan, says Xi Jinping in New Year speech". 10/2/2025. <https://www.live-mint.com/news/world/no-one-can-stop-china-national-reunification-with-taiwan-xi-jinping-in-new-year-2025-speech-russia-putin-us-north-korea-11735698948695.html>.
- Maizland, Lindsay and Fong, Clara. 2025. "Why China-Taiwan Relations Are So Tense". Council on Foreign Relations. 11/2/2025. <https://www.cfr.org/backgrounder/china-taiwan-relations-tension-us-policy-trump>.
- Milanović, Branko. 2017. „Abeceda globalizacije“. Peščanik. 20/2/2025. <https://pescanik.net/abeceda-globalizacije/>.

- Nye, Joseph. 2015. "A new Sino-Russian Alliance?". Project Syndicate. 9/1/2025. <http://www.project-syndicate.org/commentary/russia-china-alliance-by-joseph-s-nye-2015-01>.
- Nedeljković, Stevan. 2020. *Strategija uravnotežavanja u međunarodnim odnosima, studija slučaja: francusko i nemačko uravnotežavanje Sjedinjenih Američkih Država posle Hladnog rata*. Doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu.
- NPR. 2023. "China accuses U.S. of containment and warns of potential conflict". 17/1/2025. <https://www.npr.org/2023/03/07/1161570798/china-accuses-u-s-of-containment-warns-of-potential-conflict>.
- Politika. 2023. „Ko kontroliše čipove kontroliše svet”. 6/2/2025. <https://www.politika.rs/scc/clanak/548343/tajvan-cipovi-svet>.
- Reuters. 2022. "Biden says U.S. forces would defend Taiwan in the event of a Chinese invasion". 15/1/2025. <https://www.reuters.com/world/biden-says-us-forces-would-defend-taiwan-event-chinese-invasion-2022-09-18/>.
- Radio Free Europe. 2008. "Russia Recognizes Abkhazia, South Ossetia". 28/1/2025. https://www.rferl.org/a/Russia_Recognizes_Abkhazia_South_Ossetia/1193932.html.
- Reuters. 2024. "What was the India-China military clash in 2020 about?". 5/2/2025. <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/what-was-india-china-military-clash-2020-about-2024-10-25/>.
- Reuters. 2022. "China will never renounce right to use force over Taiwan, Xi says". 8/2/2025. <https://www.reuters.com/world/china/xi-china-will-never-renounce-right-use-force-over-taiwan-2022-10-16/>.
- Reuters. 2022. "China says it respects Ukraine's sovereignty and Russia's security concerns". 15/2/2025. <https://www.reuters.com/world/europe/china-says-it-respects-ukraines-sovereignty-russias-security-concerns-2022-02-25/>.
- Reuters. 2024. "Ukraine says Russia launched 8,060 Iran-developed drones during war". 24/2/2025. <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-says-russia-launched-8060-iran-developed-drones-during-war-2024-09-13/>.
- Schweller, Randall. 1999. "Managing the Rise of Great Powers - History and Theory". In: *Engaging China - The Management of an Emerging Power*, Alastair Johnston and Robert Ross (Eds.). Routledge. 1-32.
- Simić, Dragan. 2009. *Svetska politika*, Čigoja štampa.
- Sarotte, E. M. 2021. *Not One Inch: America, Russia, and the Making of Post-Cold War*, Yale University Press.
- Stent, Angela. 2019. *Putin's World: Russia Against the West and with the Rest*, Twelve.

- Trenin, Dmitri. 2021. "Russia's National Security Strategy: A Manifesto for a New Era". Carnegie Endowment for International Peace. 14/1/2025. <https://carnegieendowment.org/posts/2021/07/russias-national-security-strategy-a-manifesto-for-a-new-era?lang=en>.
- The White House. 2022. "National Security Strategy". 16/1/2025. <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>.
- The Associated Press. 2025. "Marco Rubio warns China is America's 'biggest threat', affirms value of NATO alliance". 16/1/2025. <https://apnews.com/article/marco-rubio-trump-secretary-state-senate-nomination-7ad1ad16ed95a213706c18b613b630b5>.
- Trenin, Dmitri. 2014. "The Ukraine Crisis and the Resumption of Great-Power Rivalry". Carnegie Moscow Center. 30/1/2025. https://carnegie-production-assets.s3.amazonaws.com/static/files/files__ukraine-great_power_rivalry2014.pdf.
- The New York Times*. 2024. "Putin Arrives in North Korea as Ukraine War Redefines Ties with Kim". 22/2/2025. <https://www.nytimes.com/2024/06/18/world/europe/putin-north-korea-kim.html>.
- Time Magazine*. 2023. "Putin Says Waging War in Ukraine Defends Russian 'Sovereignty'". 26/2/2025. <https://time.com/6319151/putin-defends-ukraine-war-russian-sovereignty/>.
- U.S. Department of Defense. 2025. "AUKUS: The Trilateral Security Partnership Between Australia, U.K. and U.S.". 15/1/2025. <https://www.defense.gov/Spotlights/AUKUS/>.
- Wenzhao, Tao, and Shengwei, Xu. 2020. "The US factor in post-cold war China-Russia relations", *International Politics*. Springer Nature. <https://doi.org/10.1057/s41311-020-00211-1>.
- Waltz, Kenneth. 2001. *Man, the State, and War: A Theoretical Analysis*. Columbia University Press.
- Wight, Martin. 1978. *Power Politics*. Holmes & Meier.
- Waltz, Kenneth. 1979. *Theory of International Politics*, Addison-Wesley Publishing Company.
- Walt, Stephen. 1987. *The Origins of Alliances*, Cornell University Press.
- World Trade Organization. 2025. "China and the WTO". 20/1/2025. https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/china_e.htm.
- Yoder, Brandon. 2020. "Theoretical rigor and the study of contemporary cases: explaining post-cold war China-Russia relations". *International Politics*, 57: 741-759. <https://doi.org/10.1057/s41311-019-00173-z>.